

BAUDŽIAMOJO POVEIKIO PRIEMONIŲ NEVYKDYMO ATIDĖJUS BAUSMĖS VYKDYMĄ TEISINIAI PADARINIAI

Justyna Levon

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 67
El. paštas: levon.justyna@gmail.com

Straipsnyje analizuojama baudžiamojo poveikio priemonių, skiriamų bausmės vykdymą atidedant, nevykdymo teisinių padarinių problematika. Aptariamas galiojantis teisinis reguliavimas, taip pat kritiškai įvertinami teisinio reguliavimo pasikeitimai, įsigaliosiantys 2012 metų liepos mėn. kartu su Lietuvos Respublikos probacijos įstatymu.

The article analyzes the problematic aspects of non-compliance with the measures of penal effect applied as a part of a suspended sentence. It consists of a discussion of the current legal regulations as well as it includes a prospective analysis that focuses on the changes appearing into force in July 2012 due to the Probation Law.

Įvadas

2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – BK) [2] įtvirtino baudžiamojo poveikio priemonių institutą, kuris BK komentaro autorių įvardijamas kaip viena iš esminių šio kodekso naujovių [13, p. 67]. Baudžiamojo poveikio priemonės reglamentuojantis BK 67 straipsnis 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusio kodekso gyvavimo metu buvo daugiausia kartų iš visų bendrosios dalies straipsnių [6, 7, 9, 10, 11, 12] keistas arba pildytas. Nors teisėkūra itin aktyvi, baudžiamosios teisės mokslas nerodo tokio „susidomėjimo“ straipsnyje nagrinėjamu institutu. Iki šiol jis nagrinėtas vos kelių Lietuvos baudžiamosios teisės mokslininkų (pavyzdžiui, V. Pieslia-

ko, R. Paužaitės, E. Kavoliūnaitės), be to, daugeliu atvejų aptariant ne baudžiamojo poveikio priemonių problematiką apskritai, o aprašant tik tam tikras baudžiamojo poveikio priemonių rūšis [22, 28, 30]. Pirmoji ir vienintelė išsamesnė baudžiamojo poveikio priemonių analizė (padaryta V. Pavilionio ir G. Švedo) pasirodė gana seniai, t. y. 2003 metais BK komentare [13, p. 374–398].

Nei teorijoje, nei praktikoje daug klausimų nekelia baudžiamojo poveikio priemonių skyrimas atleidus asmenį nuo bausmės arba jų skyrimas kartu su bausme. Tačiau kalbant apie kitus du baudžiamojo poveikio skyrimo atvejus, t. y. baudžiamojo poveikio priemonių skyrimą atleidus asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės ar baudžiamojo poveikio priemonių skyrimą

atidėjus bausmės vykdymą, esama įvairiausio pobūdžio reglamentavimo spragų. Pažymėtina, kad nemažai teisės mokslininkų diskusijų kėlęs baudžiamojo poveikio priemonių taikymo atleidus asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės klausimas jau ganėtinai išsamiai išnagrinėtas R. Drakšo [19, 20 p. 193–214]. Taigi šio straipsnio tikslas – išanalizuoti iki šiol Lietuvos baudžiamosios teisės autorių neanalizuotą aspektą – baudžiamojo poveikio priemonių skyrimą atidėjus bausmės vykdymą.

Bausmės vykdymo atidėjimo tema yra itin aktuali, nes 2012 m. liepos 1 d. įsigaliojus BK 75 straipsnio pakeitimui iš esmės keisis bausmės vykdymo atidėjimo instituto reguliavimo principai. Taikydami šį institutą, teismai turės vadovautis ne tik BK, bet ir Lietuvos Respublikos probacijos įstatymu¹ (toliau – Probacijos įstatymas) [5]. Šis straipsnis originalus kaip tik tuo, kad jame kompleksiskai nagrinėjami du reformuojami, tačiau iki šiol Lietuvos baudžiamosios teisės moksle itin mažai dėmesio sulaukę institutai – baudžiamojo poveikio priemonės ir bausmės vykdymo atidėjimas.

Straipsnį sudaro trys dalys, kuriose nagrinėjamas problemišiausias baudžiamojo poveikio priemonių skyrimo atidėjus bausmės vykdymą klausimas – nevykdymo teisiniai padariniai. Pirmoje dalyje aptariami baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo bausmės vykdymą atidėjus teisiniai padariniai remiantis dabartiniu reglamentavimu. Antroje dalyje nagrinėjami baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo bausmės vykdymą atidėjus teisiniai padariniai, įsigaliojus Probacijos įstatymui.

¹ Probacija – sąlyginė paskirtos laisvės atėmimo bausmės, kurios metu vykdoma probuojamojo priežiūra, alternatyva. Viena iš probacijos formų yra bausmės vykdymo atidėjimas.

Trečioje dalyje analizuojamas pamatinis straipsnio tematikai klausimas – kokios apskritai teisės šakos reguliavimo dalykas yra ir gali būti baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo teisiniai padariniai.

Straipsnyje naudojami šie metodai: istorinis, atliekant retrospektyvią nagrinėjamų institutų vystymosi analizę; analizės ir loginis-sisteminis, aptariant galiojančius ir darbe analizuojamus institutus reglamentuojančius įstatymų straipsnius; kritinis, atliekant perspektyvius vertinimus.

1. Baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo teisiniai padariniai remiantis dabartiniu reglamentavimu

Bausmės vykdymo atidėjimas ir baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymas reglamentuojami BK 74, 75 ir 243 straipsnyje, BK 74 straipsnyje „Baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo teisinės pasekmės“ teigiama: „asmeniui, kuris vengia įvykdyti jam paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę (išskyrus turto konfiskavimą), teismas bausmę vykdančios institucijos teikimu gali paskirti bausmę pagal šio kodekso 243 straipsnį. Šiuo atveju nubaudimas neatleidžia nuteistojo nuo pareigos įvykdyti paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę“ [2]. Kaip minima BK 243 straipsnyje, „tas, kas vengė atlikti teismo paskirtą su laisvės atėmimu nesusijusią bausmę arba baudžiamojo poveikio priemonę (išskyrus turto konfiskavimą), padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas bauda arba areštu“ [2]. Galiausiai, kaip teigiama BK 74 straipsnio komentare, nors nėra visiškai aiški procesinė bausmės skyrimo už vengimą vykdyti baudžiamojo poveikio priemonę sprendimo tvarka (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse [3] (toliau – BPK), tiesiogiai ne-

nurodyta, kokia tvarka teismas skiria bausmę už baudžiamojo poveikio priemonės nevykdymą, t. y. ar nevykdant baudžiamojo poveikio priemonės teismas automatiškai priima sprendimą, ar turi būti atliktas ikiteisminis tyrimas), atsižvelgiant, kad vengimas vykdyti baudžiamojo poveikio priemonę pagal BK 243 straipsnį sudaro baudžiamojo nusižengimo sudėtį, tokios bylos tiriamos ir nagrinėjamos bendra BPK nustatyta tvarka [13, p. 398]. Kaip teigiama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) konsultacijoje, baudžiamojo poveikio priemonę vykdančios institucijos teikimas pagal BPK 166 straipsnio 1 dalies 1 punktą prilyginamas pranešimui apie nusikalstamą veiką. Gavęs šį teikimą, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras atlieka ikiteisminį tyrimą. Baigus ikiteisminį tyrimą ir surinkus pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamą kaltę dėl nusikalstamos veikos, numatytos BK 243 straipsnyje, padarymo, prokuroras perduoda bylą tesmui [39].

Taigi, remiantis BK 74 straipsnio ir 243 straipsnio nuostatomis ir BK komentaro autorių įžvalgomis, galima daryti prielaidą, kad įstatymų leidėjas visus baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo atvejus traktuoja kaip naują nusikalstamą veiką, t. y. kaip baudžiamąjį nusižengimą, už kurio padarymą asmeniui gali būti taikomos tam tikros prievartos priemonės (bauda arba areštas). Kita vertus, sisteminė BK 75 straipsnio analizė iš esmės sugriauna prieš tai iškeltą prielaidą. Tokią išvadą galima padaryti, išanalizavus BK 75 straipsnio 4 dalies loginę struktūrą. Reikia pažymėti, kad šios dalies atskiruose punktuose yra pateikiami skirtingi bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimo pagrindai. BK 75 straipsnio 4 dalies 3 punkte teigiama, kad „jeigu nuteistasis bausmės

vykdymo atidėjimo atveju be pateisinamų priežasčių neįvykdo teismo paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės, teismas nuteistojo elgesį kontroliuojančios institucijos teikimu išpėja nuteistąjį, kad bausmės vykdymo atidėjimas gali būti panaikintas. Jeigu nuteistasis toliau nevykdo teismo paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės, teismas nuteistojo elgesį kontroliuojančios institucijos teikimu priima sprendimą panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą ir vykdyti pagal nuosprendį paskirtą bausmę“ [2]. O štai nagrinėjamo straipsnio 4 dalies 4 punkte įstatymų leidėjas nurodo, kad „asmeniui, kuris bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu padaro naują nusikalstamą veiką, teismas skiria bausmę pagal BK 64 straipsnyje numatytas taisykles“ [2]. Apibendrinant šias nuostatas, būtina pažymėti, kad baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymas (kaip vienas iš pagrindų panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą) yra įvardijamas viename punkte, o naujos nusikalstamos veikos, kuri taip pat yra pagrindas panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą, padarymas – jau kitame punkte. Taigi BK 75 straipsnio 4 dalies skirtingų punktų analizė leidžia teigti, kad baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymas ir naujos nusikalstamos veikos padarymas – tai atskiri bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimo pagrindai.

Įvertinus BK 74 ir 75 straipsnio nuostatas, kyla jų tarpusavio dermės ir sisteminio veikimo klausimas. Autorės nuomone, jau minėtas normų santykis – tai bendrosios ir specialiosios *normų konkurencijos*²

² E. Bieliūno teigimu, konkuruojančios normos padeda tiksliau spręsti tam tikrus baudžiamosios atsakomybės ir bausmės klausimus. Tokiais atvejais susipina teisės ir fakto klausimai. Kaip pažymi autorius, priešingai nei normų kolizijos atvejai, kai viena norma prieštarauja kitai normai, tokiais atvejais negalima kelti klausimo abstrakčiai: kuri norma taikytina? Kelti

atvejais. BK 74 straipsnyje yra pateikiamos bendro pobūdžio nuostatos baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo atvejams reglamentuoti (kai baudžiamojo poveikio priemonės skiriamos atleidus nuo bausmės, su bausme ar atleidus nuo baudžiamosios atsakomybės), o BK 75 straipsnyje yra numatyti baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo padariniai tik bausmės vykdymo atidėjimo atvejais. *BK 75 straipsnis vertintinas kaip specialioji norma BK 74 straipsnio atžvilgiu*³, o tokius teiginius galima pagrįsti naujausia teismų praktika. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismo (toliau – PAT) 2011 m. gruodžio 23 d. nutartyje Nr. 1A-973-168-2011 teigiama, kad „įstatymų leidėjas yra numatęs visiškai skirtingas pasekmes už skirtingais pagrindais paskirtų baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymą. BK nuostatos teismui leidžia pilnamečiam asmeniui skirti baudžiamojo poveikio priemones: atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės arba nuo bausmės atitinkamais pagrindais (BK 67 str. 2 d.), kartu su bausme (BK 67 str. 3 d.) ir atidedant laisvės atėmimo bausmės vykdymą (BK 75 str. 2 d.). BK 75 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad jei bausmės vykdymo atidėjimo metu nuteistas asmuo tinkamai vykdo jam skirtą baudžiamojo poveikio priemonę ir (ar) įpareigojimą (įpareigojimus), pasibaigus bausmės vykdymo atidėjimo terminui jis atleidžiamas nuo bausmės, o jei jų nevyk-

do – bausmės vykdymo atidėjimas panaikinamas ir toks asmuo siunčiamas atlikti laisvės atėmimo bausmę. Įstatymo analizė leidžia daryti išvadą, kad, panaikinus bausmės vykdymo atidėjimą (nuteistąjį pasiuntus atlikti laisvės atėmimo bausmės), kartu panaikinama ir dėl bausmės vykdymo atidėjimo paskirta baudžiamojo poveikio priemonė ir (ar) įpareigojimas (įpareigojimai), t. y. tokiu atveju toliau nebegali būti vykdoma ir šiuo pagrindu paskirta baudžiamojo poveikio priemonė. O kitais pagrindais (iš jų ir kartu su bausme) paskirtų baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymas pagal BK 74 straipsnio 2 dalies nuostatą traktuotinas kaip nauja nusikalstama veika, už kurią atsakomybė numatyta BK 243 straipsnyje ir nubaudimas už tai nuteistojo neatleidžia nuo pareigos įvykdyti paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę“ [38].

Nagrinėjamai temai itin aktuali ir ciutuotina ir kita PAT 2011 m. birželio 1 d. nutartis Nr. 1A-324-350-2011, kurioje apeliantas teigė, kad vengimas atlikti paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę bausmės vykdymą atidėjus laikytinas nuosprendžiu paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės vykdymo pažeidimu, o ne nauja nusikalstama veika. Apeliantas taip pat teigė, kad jo atžvilgiu turėjo būti taikytos BK 75 straipsnio 4 dalies 3 punkto nuostatos, bet ne BK 75 straipsnio 4 dalies 4 punkto nuostatos, kurias pritaikė teismas. Kaip nutartyje pažymėjo PAT, „šioje byloje aktualu, kad nusikalstamos veikos padarymo metu galiojo 2004-07-05 įstatymo Nr. IX-2314 redakcijos BK 75 straipsnis, kurio 2 dalyje buvo nurodyta, kad „atidedamas bausmės vykdymą teismas nuteistajam paskiria vieną ar kelis iš šių įpareigojimų <...>“. Nuosprendžio, kuriuo apeliantui paskirta nagrinėjama baudžiamojo

nas klausimas: kuri norma taikytina *šiam* atvejui? [29, p. 3–21].

³ Kaip teigia A. Klimka, normų konkurencija yra dvejopa – pagal apimtį ir pagal turinį. Konkurencijai pagal apimtį būdinga, kad viena norma numato didesni veikų ratą, o antroji – tik dalį šių veikų. Tarp šių normų yra loginis pavaldumo santykis, o jų apimties skirtumą nulemia nevienodas jų abstraktumas. Ši konkurencijos rūšis – bendrosios ir specialiosios normų konkurencija [23, p. 73–74].

poveikio priemonė, priėmimo metu galiojo jau 2007-06-28 įstatymo X-1233 redakcijos BK 75 straipsnis, kurio 2 dalyje buvo nurodyta, kad „atidėdamas bausmės vykdymą teismas paskiria nuteistajam šio kodekso IX skyriuje numatytą baudžiamojo poveikio priemonę ir (ar) vieną ar kelis iš šių įpareigojimų <...>“. Šių redakcijų analizė leidžia daryti išvadą, kad vėlesne BK 75 straipsnio 2 dalies redakcija buvo pabloginta nuteisto asmens, kuriam taikomas bausmės vykdymo atidėjimas, teisinė padėtis – įstatymų leidėjas suteikė teismui galimybę (bet ne pareigą) kartu su straipsnyje išvardytais įpareigojimais (ar įpareigojimu) paskirti dar ir vieną baudžiamojo poveikio priemonę, todėl akivaizdu, kad apylinkės teismas 2008-07-31 nuosprendžiu atidėdamas paskirtosios laisvės atėmimo bausmės vykdymą BK 75 straipsnio 2 dalies pagrindu, šiuo atveju net negalėjo paskirti baudžiamojo poveikio priemonės. Toks pažeidimas ir nebuvo padarytas – 2008-07-31 nuosprendžiu nagrinėjama baudžiamojo poveikio priemonė buvo paskirta vadovaujantis BK 67 straipsnio 2 dalies 1 punktu, 3 dalimi ir 68 straipsniu, t. y. tuo, kad uždraudimas naudotis specialia teise laikotarpiui nuo vienerių iki trejų metų gali būti skiriamas kartu su bausme. Šiomis aplinkybėmis, kai baudžiamojo poveikio priemonė negalėjo būti ir nebuvo paskirta BK 75 straipsnio 2 dalies pagrindu, tokios priemonės pažeidimo traktuoti kaip bausmės vykdymo atidėjimo sąlygų pažeidimo, numatyto BK 75 straipsnio 3 dalies 3 punkte, negalima“ [37]. Nutartyje teismas konstatavo, kad baudžiamojo poveikio priemonių, kurios yra paskirtos atidedant bausmės vykdymą, nevykdymas yra traktuotinas kaip naujos nusikalstamos veikos padarymas. Tokie teismo teiginiai kelia abejonių. Reikia sutikti, kad remian-

tis BK 75 straipsnio redakcija, *kuri galiojo nusikalstamos veikos padarymo metu*, baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo atvejai turėjo būti sprendžiami remiantis BK 74 straipsniu ir traktuojami kaip naujos nusikalstamos veikos padarymas, nes tuomet BK 75 straipsnio redakcija nenumatė teismo teisės kartu su įpareigojimais skirti ir baudžiamojo poveikio priemones bausmės vykdymo atidėjimo atvejais. Vis dėlto, priimant nuosprendį, apeliantui turėjo būti taikoma *nuosprendžio priėmimo metu galiojusi to paties straipsnio redakcija*, kuri jau numatė, kad „atidėdamas bausmės vykdymą teismas paskiria nuteistajam šio kodekso IX skyriuje numatytą baudžiamojo poveikio priemonę ir (ar) vieną ar kelis iš šių įpareigojimų“. Teismas nepagrįstai neatkreipė dėmesio, kad naujoji straipsnio redakcija ne tik įtvirtino galimybę teismui šalia įpareigojimų taikyti ir baudžiamojo poveikio priemones, bet ir, kas dar svarbiau, tuo pakeitė baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo teisinius padarinius bausmės vykdymą atidėjus. LAT 2010 m. sausio 26 d. nutartyje, kurioje nagrinėjo baudžiamojo poveikio priemonių taikymo alternatyvas bausmės vykdymo atidėjimo atvejais, pakomentavo BK 75 straipsnio 2007 m. pakeitimus, pažymėjęs, kad „Seimas, priimdamas 2007 m. birželio 28 d. įstatymą [8], nenurodė, ar buvo siekiama privalomo baudžiamojo poveikio priemonės skyrimo, ar suvienodinti įpareigojimų ir paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės nevykdymo pasekmes“ [36]. Autorės nuomone, šis pakeitimas suvienodino baudžiamojo poveikio priemonių ir įpareigojimų nevykdymo teisinius padarinius. Kaip žinoma, įpareigojimų nevykdymas vertintinas tik kaip pagrindas panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą. Kadangi nuosprendį priimant galiojanti BK 75 straipsnio redak-

cija sušvelnino teisiąmojo padėtį, remiantis BK 3 straipsniu, kuriame teigiama, kad bausmę švelninantis arba kitokiu būdu nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį palengvinantis baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią, t. y. taikomas iki tokio įstatymo įsigaliojimo nusikalstamą veiką padariusiems asmenims [2], ji ir turėjo būti taikoma priimant nuosprendį ir skiriant bausmę⁴.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymas bausmės vykdymą atidedant turėtų būti traktuojamas kaip vienas iš pagrindų panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą.

Analizuojant baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo teisinius padarinius bausmės vykdymo atidėjimo atvejais, svarbu paminėti ir tai, kad 2011 m. gruodžio 12 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Probacijos įstatymą. Tai reiškia, kad nuo 2012 m. liepos 1 d. bausmės vykdymo atidėjimo vykdymo klausimai nebebus reglamentuojami BK 75 straipsnyje. Remiantis BK 75 straipsnio redakcija, kuri taip pat įsigalios nuo 2012 m. liepos 1 d., bausmės vykdymo atidėjimo vykdymo tvarką ir sąlygas nustatys Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas [12]. Autorės nuomone, įsigaliojus Probacijos įstatymui, neatmestina, kad ateityje bus sprendžiami nebe tam tikrų BK straipsnių

konkurencijos dėl baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo bausmės vykdymo atidėjimo atvejais padarinių klausimai, bet BK ir Probacijos įstatymo normų kolizija.

2. Baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo teisiniai padariniai įsigaliojus Probacijos įstatymui

Kaip pažymima Probacijos įstatymo aiškinamajame rašte, teisinis probacijos reguliavimas Lietuvos Respublikos teisės sistemoje ilgą laiką turėjo tam tikrų trūkumų. Teisinis reguliavimas pasižymėjo teisės aktų gausa ir būtent „siekis užkrinti teisinį tikrumą ir aiškumą (teisės sistemos nuoseklumą ir vidinę darną, teisinio reguliavimo aiškumą ir neprieštarumą) nulėmė poreikį rengti atskirą įstatymą, kuris įtvirtintų probacijos institucinę ir vykdymo sistemą“. Siekta, kad „instituto reguliavimas būtų darnus ir nuoseklus, neišplėstų bausmių vykdymo įstatymų reguliavimo srities, neperpildytų jų turinio ir užtikrintų įstatymų reguliavimo glaustumo reikalavimus, padėtų išvengti teisės aktų nuostatų kolizijų ir spragų“ [42]. BK 75 straipsnio redakcijoje (5 d.) atsirado nuostata, kuria teigiama, kad „bausmės vykdymo atidėjimo vykdymo tvarką ir sąlygas nustato Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas“ [12].

Probacijos įstatymo 30 straipsnyje reglamentuojami probacijos vykdymo ir vengimo vykdyti teisiniai padariniai. Minėto įstatymo 30 straipsnio 2 dalies 3 punkte yra numatyta, kad „jeigu probuojamasis probacijos vykdymo laikotarpiu be pateisinamų priežasčių nevykdo teismo paskirtų baudžiamojo poveikio priemonių ir (ar) pareigų arba ir po papildomų baudžiamojo poveikio priemonių ir (ar) pareigų paskyrimo jų nevykdo ar padaro teisės pažeidimą,

⁴ Taip pat kvestionuotina teismo pozicija, kad, atidedant bausmės vykdymą galėjo būti skiriamos tik tos baudžiamojo poveikio priemonės, kurios gali būti taikomos kartu su bausmėmis. Buvo galima taikyti iš esmės visas BK 67 straipsnio 2 dalyje numatytas baudžiamojo poveikio priemones, atsižvelgiant į tai, kad bausmės vykdymo atidėjimo negalima tapatinti su baudžiamojo poveikio priemonių skyrimo kartu su bausme atvejais. BK 67 straipsnio 3 dalies išimtis įstatymų leidėjas yra numatęs grynai dėl praktinių priežasčių, nes, atsižvelgiant į esmę ir pobūdį, ne visos baudžiamojo poveikio priemonės galėtų būti taikomos kartu su bausmėmis.

už kurį jam taikyta administracinė nuobauda, arba nevykdo kitų įstatymų nustatytų pareigų, teismas probacijos tarnybų teikimu priima sprendimą panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą ir vykdyti pagal nuosprendį paskirtą bausmę“ [5]. Taip gali susidaryti išpūdis, kad, išgaliojus Probacijos įstatymui, gali kilti BK ir Probacijos įstatymo normų kolizija. Atkreiptinas dėmesys, kad nors ir bus panaikintos tos BK 75 straipsnio dalys, kurios šiuo metu reglamentuoja baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymą bausmės vykdymo atidėjimo atvejais, vis dėlto ir toliau liks galioti kiti BK straipsniai, kurie numato baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo teisinius padarinius. Remiantis cituotais BK 74 ir 243 straipsniais, galima daryti prielaidą, kad BK baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo atvejus traktuos kaip naują nusikalstamą veiką, t. y. kaip baudžiamąjį nusižengimą, už kurio padarymą asmeniui taikomos tam tikros prievartos priemonės, o štai cituotame Probacijos įstatymo 30 straipsnyje baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo atvejai bus traktuojami tik kaip pagrindas panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą.

Reikėtų pažymėti ir tai, kad įstatymų leidėjas numatė galimą įstatymų, reglamentuojančių probacijos institutą, kolizijos grėsmę ir, siekdamas jos išvengti, Probacijos įstatymo 3 straipsnyje nurodė, kad „probacija vykdoma pagal jos vykdymo metu galiojančius Lietuvos Respublikos įstatymus, o probacijos vykdymą reglamentuojančių įstatymų kolizijos atveju taikoma probuojamajam palankesnė teisės norma“ [5]. Atrodytų, kad minėta nuostata ir turėtų išspręsti BK ir Probacijos įstatymo nuostatų prieštaravimo klausimą, nes probuojamajam palankesnė norma yra numatyta Probacijos įstatyme, kuris bau-

džiamojo poveikio priemonių nevykdymo bausmės vykdymo atidėjimo atvejais netraktuoja kaip naujos nusikalstamos veikos padarymo. Vis dėlto būtina atkreipti dėmesį, kad Probacijos įstatymo 1 straipsnyje teigiama, kad „šis įstatymas nustato probacijos tikslą ir principus, probacijos vykdymo tvarką ir sąlygas, asmenų, kuriems paskirta probacija, teisinę padėtį, probacijos vykdymo teisėtumo priežiūrą“ [5], tai reiškia, jog BK ir Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas [4] (toliau – BVK) nustato tik *probacijos rūšis ir jų turinį*, o Probacijos įstatymas įtvirtina probacijos *vykdymo tvarką*. Grįžtant prie Probacijos įstatymo 3 straipsnio, kuris turėjo išspręsti įstatymų kolizijos klausimą, pastebima, kad jame kalbama tik apie probacijos *vykdymą* reglamentuojančių įstatymų koliziją, tačiau apie Probacijos įstatymo ir BK kolizijos galimybę neužsimenama. Išgaliojus Probacijos įstatymui, baudžiamojo poveikio priemonių instituto nevykdymo padarinius iš dalies nustatys ir BK, ir Probacijos įstatymas. Teikti prioritetą Probacijos įstatymo normoms reikštų *paprasto įstatymo viršenybės prieš kodeksą principo įtvirtinimą*⁵.

⁵ Teisės mokslinėje literatūroje įstatymai klasifikuojami įvairiai. Dažniausiai pagal svarbą ir visuomeninių santykių reguliavimo pobūdį įstatymai skirstomi į pagrindinius (t. y. Konstitucija), konstitucinius ir paprastuosius. Kai kurie autoriai skiria net kelias konstitucinių įstatymų rūšis. Pavyzdžiui, V. Vaičaitis skiria konstitucinius įstatymus, kurie yra nurodyti Konstitucijos 150 straipsnyje ir yra Konstitucijos sudedamoji dalis, nuo konstitucinių įstatymų, numatytų Konstitucijos 69 straipsnyje, kurie priimami specialia Konstitucijoje nustatyta tvarka [31, p. 29; 33, p. 117]. 2012 m. kovo 15 d. Seimas priėmė Konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinio įstatymo projektą [41]. Projekte numatyta, kad į Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašą įrašomi šie įstatymai: 1) Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos konstitucinis įstatymas; 2) Lietuvos Respublikos valstybės herbo, kitų herbų ir herbinių ženklų konstitucinis įstatymas; 3) Lietuvos Respublikos valstybės vėliavos ir kitų vėliavų konstitucinis įstatymas ir kt. BK nėra įtrauktas į konstitucinių įstatymų sąrašą. Pažymėti-

O BK 74 straipsnio ir 243 straipsnio taikymas (baudžiamojo poveikio priemonių

na, kad buvo bandymų į minėtą sąrašą įtraukti ir kodeksus. Siūlyta įrašyti Lietuvos Respublikos darbo kodeksą [40]. Vis dėlto pasiūlymas atmestas, tvirtinant, kad šis teisės aktas reguliuoja labai dinamiškus santykius, nukreiptus į šalies ūkio funkcionavimą bei patenkančius ir į Europos Sąjungos teisinę erdvę, o, konstituciniams įstatymams priimti ir keisti yra nustatoma sudėtingesnė nei paprastiems įstatymams priėmimo ir keitimo tvarka [43]. Teigta, kad konstituciniai įstatymai yra keičiami sudėtingesne tvarka, tuo užtikrinant didesnę konstitucinių stabilumą, todėl neaišku, kokiais kriterijais remiantis yra formuojamas konstitucinių įstatymų sąrašas siūlant į jį įtraukti ir kodeksus. Pabrėžtina ir tai, kad skirtingoms teisės institucijoms teikiant pasiūlymus dėl minėto sąrašo sudarymo, pastebėta, kad projektuose buvo įvardijami skirtingų rūšių teisinius santykius reguliuojantys įstatymai: vieni liėtų privačių interesų apsaugą, kiti – viešosios teisės aspektus. Tvirtinta, kad viešųjų interesų apsauga, konstitucinių vertybių ir kitų teisių įgyvendinimas yra kitokios teisinės prigimties teisiniai santykiai: skiriasi tiek jų objektai, tiek subjektai. Pažymėta, kad tik konstitucinės, fundamentaliąsias teisesines vertybes reikėtų įtvirtinti konstitucinio įstatymo lygmeniu [43]. Autorės nuomone, iki šiol taip ir liko neaišku, kokiais būtent kriterijais remiantis suformuotas konstitucinių įstatymų sąrašas. Keltinas klausimas, kodėl į jį neįtrauktas BK. Jeigu „tik fundamentaliąsias teisesines vertybes reikėtų įtvirtinti konstitucinio įstatymo lygmeniu“, tai keltinas klausimas, ar būtent ne BK ir saugo tokias asmens teises, pavyzdžiui, asmens teisę į gyvybę. Taip pat kvestionuotinas argumentas į sąrašą neįtraukti tam tikrų įstatymų teigiant, kad „konstitucinių įstatymų keitimo tvarka yra sudėtingesnė“. Manytina, kad BK atveju tai sveikintinas dalykas, kuris galbūt pagerintų daromų pakeitimų ar papildymų lygį. Galiausiai, jeigu konstitucinių įstatymų pagrindinis tikslas – „reguliuojamų visuomeninių santykių stabilumas“, tai kodėl į sąrašą įtrauktas, pavyzdžiui, Respublikos valstybės himno konstitucinis įstatymas, ar nepakankamą konstitucinį stabilumą užtikrina Konstitucijos 16 straipsnis [1], kuriame *de jure* įtvirtinta, kad valstybės himnas – Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“. Paliekant dabartinio konstitucinių įstatymų sąrašo turinio klausimą atvirą, iš to, kas išdėstyta, akivaizdu, kad šiuo metu BK nėra įtrauktas į konstitucinių įstatymų sąrašą, o tai leistų drąsiai kalbėti apie jo viršenybę prieš kitus įstatymus. Lieka neaiškus šio kodekso ir kitų paprastų įstatymų, reguliuojančių baudžiamuosius teisinius santykius, santykis. Straipsnyje pritariama nuomonei, kad kodeksas teisės sistemoje, grindžiamoje kodifikuotais teisės aktais, turi didesnę teisinę galią nei kiti įstatymai. Toks kodekso pirmumas kyla iš sisteminio jo nuoseklumo, reglamentuojamų santykių apimties ir teisinio reglamentavimo pobūdžio [27, p. 71].

nevykdymo bausmės vykdymo atidėjimo atvejais) reikštų Probacijos įstatymo tikslo paneigimą, nes, kaip teigiama šio įstatymo 1 straipsnyje, „šio įstatymo paskirtis, tai probacijos vykdymo reglamentavimas“ [5].

Analizuojant šį klausimą giliau, pirmiausia reikia pažymėti, kad normų *konkurencija* ir *kolizija* yra labai artimos, bet netapačios sąvokos. Kaip teigia E. Bieliūnas, kolizinės normos viena kitai prieštarauja, o kokia norma yra taikytina, privalo išspręsti įstatymų leidėjas, nes tai yra įstatymų leidybos netobulumas. Esant normų konkurencijai tokio prieštaravimo nėra. Abi normos galioja savarankiškai ir savarankiškai privalo būti pritaikytos. Pagaliau, kaip pažymi tas pats autorius, normų kolizijos klausimą galima kelti tik ištyrus, ar nėra normų konkurencijos [29, p. 2–21]. Būtina atkreipti dėmesį į BK 75 straipsnio 5 dalies normos, kuri įsigalios 2012 m. liepos 1 d., rūšį. Nuo 2012 m. liepos 1 d. įsigaliosiančioje BK 75 straipsnio 5 dalies redakcijoje teigiama, kad „bausmės vykdymo atidėjimo vykdymo tvarką ir sąlygas nustato Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas“ [12]. Tai reiškia, kad BK 75 straipsnio 5 dalies normos dispozicija yra *blanketinio pobūdžio*⁶. Kaip teigia A. Kaluina, blanketinės dispozicijos pačios aiškiai ir išsamiai teisinio santykio dalyvių teisių ir pareigų nenurodo, tačiau nukreipia į kitas teisės normas, kur šios teisės ir pareigos yra išdėstytos [17, p. 226; taip pat žr. 15, p. 49–51]. BK 75 straipsnio 5 dalies normos dispozicija (pati aiškiai ir išsamiai

⁶ Dispozicija yra vadinama teisės normos struktūrinė dalis, nurodanti teises ir pareigas, kurios atsiranda teisės normos reguliuojamo visuomeninio santykio dalyviams, įvykus hipotezėje nurodytoms aplinkybėms. Kaip ir hipotezės, dispozicijos gali būti klasifikuojamos pagal jų formulavimo (raiškos) būdus [17, p. 226].

teisinio santykio dalyvių teisių ir pareigų (nenurodydama) nukreips į Probacijos įstatymą, tačiau nebūtų teisinga teigti, kad tuo ji *visiškai nebereglamentuos* baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo teisinių padarinių baudmės vykdymo atidėjimo atvejais. 2012 m. liepos 1 d. įsigaliojus naujajai BK 75 straipsnio 5 dalies redakcijai, išliks BK 74 ir 75 straipsnių konkurencija, laikantis pozicijos, kad nukreipimas į kitą normą kartu *reiškia ir dalinį baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo baudmės vykdymo atidėjimo atvejais reglamentavimą*. BK 74 straipsnio ir nuo 2012 m. liepos 1 d. įsigaliosiančios BK 75 straipsnio 5 dalies redakcijos konkurencijos konstatavimas reikštų, kad normų konkurencija taip pat konstatuotina ir tarp BK 74 straipsnio ir normos, į kurią nukreips naujoji BK 75 straipsnio 5 dalis, t. y. Probacijos įstatymo 30 straipsnis. Nors tokiu atveju reikės taikyti Probacijos įstatymo 30 straipsnį, tai neįtvirtins paprasto įstatymo viršenybės kodeksui principo, nes straipsnių konkurencija prasidės dar BK lygmeniu.

Taigi išanalizavus BK 74 ir 75 straipsnius (taip pat nuo liepos įsigaliosiančią jo naująją redakciją) bei Probacijos įstatymo 30 straipsnį, manytina, kad praktikoje neturėtų kilti šių straipsnių taikymo problemų, nes jie vienas kitam neprieštarauja, o išžvelgti galima tik tarpusavio konkurenciją. BK 74 straipsnyje pateikiamos bendrosios nuostatos baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo padariniams reglamentuoti (kai baudžiamojo poveikio priemonės skiriamos atleidus nuo baudmės, su bausme ar atleidus nuo baudžiamosios atsakomybės), o BK 75 straipsnio 5 dalis, kurios turinys atsiskleis Probacijos įstatymo 30 straipsnyje, reglamentuos baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo padarinius tik baus-

mės vykdymo atidėjimo atvejais. Nors atrodytų, kad tuo baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo teisinių padarinių baudmės vykdymą atidedant klausimas ir yra išspręstas, vis dėlto, autorės nuomone, didžiausio susidomėjimo vertas dar vienas, Seime svarstant Probacijos įstatymą iškilęs, bet išsamiai taip ir neišanalizuotas, aspektas. Svarstyta, kokios teisės šakos reglamentavimo dalyku apskritai yra baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo padariniai [44].

3. Baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo teisiniai padariniai kaip baudžiamosios justicijos dalykas

Įstatymų leidėjas, materialinėje teisėje įtvirtinęs kokį nors institutą, privalo nustatyti ir jo įgyvendinimo sąlygas bei tvarką, pagal kurią teisinių santykių subjektai galėtų realiai naudotis jiems priklausančiomis teisėmis. Kartais taip pat teigiama, kad procedūrinė teisė aptarnauja materialiąją teisę. Dažnai tvirtinama ir atvirkščiai, kad baudžiamoji teisė neatliktų savo paskirties, jeigu nebūtų procedūrinės teisės [21, p. 43]. Kad ir kaip glaudžiai tam tikros teisės šakos būtų susijusios, vis dėlto jos skiriamos pagal jų turinį, arba, kaip pabrėžia dauguma teisės autorių, teisės šakos dažniausiai atskiriamos viena nuo kitos pagal reguliavimo dalyką (kai kurių autorių įvardijamą objektu) ir metodą [27, p. 32–33].

BK 1 straipsnyje nustatyta: „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas yra vientisas baudžiamasis įstatymas, kurio paskirtis – baudžiamosios teisės priemonėmis ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų. Šis kodeksas: 1) apibrėžia, kokios veikos yra nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai, bei jas

uždraudžia; 2) nustato bausmes, baudžiamojo ir auklėjamojo poveikio priemonės už šiame kodekse numatytas veikas bei priverčiamąsias medicinos priemones; 3) nustato baudžiamosios atsakomybės pagrindus ir sąlygas, taip pat pagrindus ir sąlygas, kuriais nusikalstamas veikas padarę asmenys gali būti atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės“ [2]. Būtent šiame straipsnyje nustatyti baudžiamosios teisės reguliuojami visuomeniniai teisiniai santykiai. Pasak V. Piesliako, baudžiamosios teisės reguliavimo dalykas susideda iš kelių dalių. Autoriaus teigimu, nusikalstamos veikos ir jų požymiai – tai pirmoji baudžiamosios teisės reguliavimo dalyko sudedamoji dalis, o antroji – nusikalstamų veikų padarymo teisiniai padariniai. Kitaip tariant, baudžiamoji teisė, kaip teisės šaka, yra nusikalstamų veikų padarymo ir jų teisinių padarinių teisė [32, p. 13]. Panašiai teigia ir kiti autoriai, tvirtindami, kad baudžiamoji teisė, paprastai vadinama materialiąja teise, skirtingai nuo baudžiamojo proceso ir bausmių vykdymo teisių, kurios laikomos formaliosiomis teisės šakomis, – tai teisės normų visuma, kuri uždraudžia veikas kaip nusikalstamas ir numato už šių draudimų pažeidimą atitinkamas bausmes arba kitas poveikio priemones kaip šios veikos padarinius, taip pat atleidimą nuo bausmės ir kt. [14, p. 13–18]. BK komentaro autorių teigimu, BK – tai sistematizuotas, aukščiausią teisinę galią turintis teisės aktas – baudžiamasis įstatymas, kuris nustato, kokios pavojingos veikos yra nusikalstamos, ir jas uždraudžia, nustato teisinius tokių veikų padarymo padarinius – bausmes, baudžiamojo poveikio priemones ir auklėjamojo poveikio priemones bei priverčiamąsias medicinos priemones, baudžiamosios atsakomybės pagrindus ir sąlygas, taip pat pagrindus ir sąlygas, kuriais nusi-

kalstamas veikas padarę asmenys gali būti atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės [13, p. 16–19].

BVK 1 straipsnyje yra apibrėžiamas bausmių vykdymo teisės reguliavimo dalykas, teigiant: „1. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo įstatymai nustato bausmių vykdymo ir atlikimo tvarką, sąlygas ir principus“ [4]. Taigi bausmių vykdymo teisė turi reglamentuoti bausmių, nustatytų baudžiamuosiuose įstatymuose, vykdymo ir atlikimo tvarką, sąlygas ir principus. Taip pat turi reglamentuoti teisinę nuteistųjų padėtį bausmės atlikimo metu ir bausmes vykdančių institucijų, įstaigų, pareigūnų bei valstybės įgaliotų asmenų kompetenciją bausmių vykdymo metu. Kitaip tariant, bausmių vykdymo įstatymai nuo kitų įstatymų iš esmės skiriasi tik savo turiniu.

Būtent dėl baudžiamosios teisės ir bausmių vykdymo teisės reguliuojamų santykių turinio aspekto, pasak Probacijos įstatymo rengėjų, teisiniai santykiai, susiję su probacija (kurios dalį sudaro baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo padariniai bausmės vykdymo atidėjimo atvejais), turėjo būti reglamentuoti atskiru įstatymu. Kaip pažymima Probacijos įstatymo aiškinamajame rašte: „teisiniai santykiai, susiję su probacija, yra specifiniai ir savo turiniu skiriasi nuo bausmių vykdymo teisinių santykių. Atkreiptinas dėmesys, kad analogiška reguliavimo praktika (t. y. sukuriant atskirą Probacijos įstatymą) jau yra nusistovėjusi Lietuvos Respublikoje (pvz., kardomosios priemonės – suėmimo vykdymo tvarką reguliuoja atskiras Suėmimo vykdymo įstatymas) ir kai kuriose Europos valstybėse (Austrijoje, Kroatijoje, Čekijoje, Anglijoje ir Velse, Estijoje, Suomijoje, Latvijoje, Maltoje, Nyderlanduose, Moldovoje, Rumunijoje, Šiaurės Airijoje)“ [42; taip pat žr. 25]. Pagaliau,

kaip pažymėjo įstatymo rengėjai, „pagal Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 1 straipsnį Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo įstatymai nustato bausmių vykdymo ir atlikimo tvarką, sąlygas ir principus. Tačiau remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 42 straipsniu, atskiros probacijos rūšys nėra bausmės“ [44]. Seime svarstant Probacijos įstatymą taip pat buvo išreikšta nuomonė, kad „teisinių probacijos vykdymo ir vengimo ją atlikti pasekmių nustatymas BK būtų nesuderinamas su šio kodekso reguliavimo sritimi, kuri nustatyta BK 1 str. 2 d. BK apibrėžia, kokios veikos yra nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai, ir jas uždraudžia, nustato atsakomybės rūšis, pagrindus ir sąlygas už nusikalstamas, probacijos taikymo pagrindus. Tačiau nereguliuoja vykdymo pagrindų“ [44].

Kaip pažymi R. Bakševičienė, teisės technika – tai priemonės pasiekti, kad įstatymai atitiktų savo paskirtį, tai specialūs teisės aktų formulavimo ir struktūrinimo loginiai, kalbiniai ir kitokie procesai [16, p. 13]. Teisės literatūroje randama ir kitų teisės technikos (kartais vadinamos teisėkūros technika) apibrėžimų, kuriais teigiama, kad tai sistema kalbinių, loginių ir organizacinių priemonių ir procedūrų, kuriomis formuluojamos, aiškinamos ir struktūriškai išdėstomos teisės normos, rengiami, sudaromi, įforminami, išleidžiami, sisteminami, saugomi ir randami teisės normų aktai [18 p. 15]. Kaip teigia D. Beinoravičius, „tokios technikos įvaldymo poreikį ypač jaučia įstatymų leidėjas, valstybės valdymo aparato pareigūnai, teisininkai – visi tie, kurie susiduria su teisės aktų kūryba, taikymu ir sisteminimu. Ypač tai aktualu demokratinėje valstybėje atsižvelgiant ne į kurios nors vienos, o į visų

socialinių grupių interesus. Įstatymų leidyba – tai ne tik tam tikra elgesio taisyklių juridinė išraiškos forma, bet ir racionalus gebėjimas priimti sprendimus. Įstatymų leidyboje mąstymas yra svarbiausias procesas, kurio metu įstatymų leidėjui – tiek juridiniam (teisininkui), tiek politiniam – reikia pasirinkti vieną iš daugelio socialinių kompromisų įtvirtinančių sprendimų“ [18, p. 15]⁷. Reikėtų sutikti su prieš tai pateikta nuomone, kad teisiniai santykiai, susiję su probacija, yra specifiniai. Vis dėlto Probacijos įstatymo rengėjų sprendimo reglamentuoti baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymą bausmės vykdymo atidėjimo atvejais atskirame įstatyme argumentavimas, remiantis probacijos santykių specifika, nėra pakankamai įtikinamas. Kaip aiškėja iš cituotų BK 1 straipsnio, BVK 1 straipsnio ir Probacijos įstatymo 1 straipsnio (numatančių šių teisės aktų reguliavimo dalyką), galima tvirtinti, kad skiriamos bausmės vykdymą atidėjus baudžiamojo poveikio priemonės tampa sudedamąja probacijos instituto dalimi, vis dėlto pirmiausia reikia pabrėžti tai, kad jos išlieka bausmės vykdymo atidėjimo instituto įgyvendinimo priemone, o kartu ir nusikalstamos veikos padarymo teisiniais padariniais – tuo neabejotinai būdamos BK reguliavimo dalyku.

⁷ Konstitucinis teisinės valstybės principas *inter alia* suponuoja įvairius reikalavimus teisėkūros subjektams. Kaip teigiama Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime, įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti aiškus, suprantamas ir neprieštaringas. Teisės aktų formuluotės privalo būti tikslios, turi būti užtikrinami teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna. Teisės aktuose neturi būti nuostatų, vienu metu skirtingai reguliuojančių tuos pačius visuomeninius santykius. Be to, kad teisinių santykių subjektai galėtų savo elgesį orientuoti pagal teisės reikalavimus, teisinis reguliavimas turi būti santykinai stabilus [35].

Būtina pažymėti ir tai, kad, Seime svarstant Probacijos įstatymą, teigta, jog „probacijos vykdymo nustatymas BVK būtų nesuderinamas su šio kodekso 1 straipsnyje nustatyta paskirtimi – nustatyti bausmių vykdymo ir atlikimo tvarką, sąlygas ir principus. Bausmių rūšys pateikiamos BK 42 str. Pagal šio straipsnio nuostatas, probacija nėra bausmė“ [44]. Aptariant šiuos teiginius būtina atsižvelgti į Europos žmogaus teisių teismo (toliau – EŽTT) praktiką. Byloje *Ganusauskas prieš Lietuvą* EŽTT pažymėjo, kad Konvencija nesuteikia teisės į lygtinį paleidimą ir nereikalauja, kad sprendimus dėl lygtinio paleidimo priimtų arba tokių sprendimų priėmimą peržiūrėtų teismas. EŽTT pabrėžė, kad sprendimas taikyti lygtinį paleidimą niekaip nepaveikia bylą nagrinėjančio teismo nuosprendžio ir po to einančio apeliacinio proceso, kuriais asmuo nuteistas laisvės atėmimo bausme, galiojimo. Galiausiai EŽTT pažymėjo, kad „sprendimas taikyti lygtinį paleidimą iš pat pradžių yra inkorporuotas į pradinį bylos teisminį nagrinėjimą ir į apeliacinį procesą dėl nuosprendžio ir bausmės“ [34]. Taigi, atkreipus dėmesį į tokius EŽTT teiginius, galima tvirtinti, kad lygtinio paleidimo, kaip vienos iš probacijos formų, vykdymo ir vengimo vykdyti padarinių reglamentavimą turi nustatyti būtent BVK (remiantis pastarojo teisės akto paskirtimi).

Apibendrinant teigtina, kad 2012 m. liepą įsigaliojus Probacijos įstatymui, nustatant, kokio teisės akto normas reikia taikyti nevykdant baudžiamojo poveikio priemonių bausmės vykdymo atidėjimo atvejais, teks pasitelkti teisės normų konkurencijos sprendimo taisykles. Nors, kaip pažymi kai kurie užsienio autoriai, pavienių vienos teisės šakų normų įtraukimas į kitos teisės šakos reguliavimo sritį nepa-

žeidžia teisės teorijoje pabrėžiamo teisės šakų autonomiškumo principo, o atvirkščiai – rodo jų sąsajas ir priklausomumą [24, p. 15], vis dėlto kvestionuotina naujojo teisinio reguliavimo atitiktis pamatiniams teisėkūros technikos reikalavimams ir nusistovėjusiam pavienių teisės šakų atskyrimo pagal reguliuojamus teisinius santykius principui. Manytina, kad teisiniai vengimo vykdyti paskirtas baudžiamojo poveikio priemonės padariniai bausmės vykdymo atidėjimo atvejais pagal savo pobūdį yra baudžiamosios teisės dalykas ir turėtų likti BK.

Išvados

Remiantis BK nuostatomis ir teismų praktika, baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymas bausmės vykdymo atidėjimo atvejais traktuojamas kaip vienas iš pagrindų panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą.

Nuo 2012 metų liepos mėn. BK 74 straipsnis nustatys tik bendro pobūdžio nuostatas baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo padariniams reglamentuoti (kai baudžiamojo poveikio priemonės skiriamos atleidus nuo bausmės, su bausme ar atleidus nuo baudžiamosios atsakomybės), o Probacijos įstatymo 30 straipsnis reglamentuos baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo teisinius padarinius bausmės vykdymą atidėjus.

Nuo 2012 metų liepos mėn. egzistuosiantis naujas teisinis reguliavimas neatitinka pamatinių teisėkūros technikos reikalavimų, nusistovėjusio pavienių teisės šakų atskyrimo pagal reguliuojamus teisinius santykius principo. Teisiniai vengimo vykdyti paskirtas baudžiamojo poveikio priemonės padariniai bausmės vykdymo atidėjimo atvejais pagal savo pobūdį yra baudžiamosios teisės dalykas ir turėtų likti BK.

LITERATŪRA

Norminė medžiaga

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 37-1341.
4. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 73-3084.
5. Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 4-108.
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, 4, 7, 9, 23, 25, 37, 39, 44, 46, 47, 48, 51, 61, 62, 65, 67, 74, 75, 90, 92, 95, 97, 102, 105, 118, 119, 143, 175, 178, 186, 187, 188, 189, 199, 202, 212, 213, 215, 227, 249, 250, 251, 257, 260, 263, 272, 281, 291 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 39(1) ir 306(1) straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 38-1733.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20, 42, 63, 67, 68, 72, 75, 77, 82, 90, 91, 92, 95, 97, 128, 144, 148, 150, 178, 182, 194, 195, 201, 204, 205, 210, 211, 212, 220, 221, 222, 223, 230, 236, 246, 248, 260, 263, 287, 306 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 228(1) straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 108-4030.
8. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198(1), 198(2), 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir Kodekso papildymo 256(1), 257(1) straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 81-3309.
9. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 42, 67, 129, 135, 138 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 72(1), 72(2) straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 73-2796.
10. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 72(3), 189(1) straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 145-7439.
11. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123(1), 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228(1), 229, 230, 253(1), 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297, 308(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo 68(1), 68(2) straipsniais ir 44, 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 81-3959.
12. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 48, 64, 67, 75, 82, 87, 92 straipsnių pakeitimo ir 77, 94 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 5-138.

Specialioji literatūra

13. ABRAMAVIČIUS, A. (et al). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras: bendroji dalis*. 1–98 straipsniai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
14. ABRAMAVIČIUS, A. (et al). *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 1996.
15. APANAVIČIUS, Martynas; PAVILONIS, Vladas. *Nusikaltimo kvalifikavimo teoriniai pagrindai*. Vilnius: LTSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1980.
16. BAKŠEVIČIENĖ, R. Teisinė technika – priemonė pasiekti įstatymų atitiktį savo paskirčiai (kai kurie baudžiamųjų įstatymų efektyvumo aspektai). *Teisė*, 2002, 45, p. 7–22.
17. BAUBLYS, L. (et al). *Teisės teorijos įvadas*. Vilnius: Leidykla MES, 2010.
18. BEINORAVIČIUS, D.; VAINIUTĖ, M. Kodifikavimo reikšmė, metodai ir tendencijos. *Jurisprudencija*, 2007, 2(92), p. 13–17.
19. DRAKŠAS, R. Baudžiamojo poveikio priemonės kaip baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma. *Teisė*, 2004, 50, p. 26–35.
20. DRAKŠAS, R. *Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos*. Vilnius: Justitia, 2008.
21. GODA, G.; KAZLAUSKAS, M.; KUČONIS, P. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
22. KAVOLIŪNAITĖ, E. Turto konfiskavimas: reguliavimo tikslai ir teisinės prielaidos taikyti išplėstinį turto konfiskavimą Lietuvoje. *Teisės problemos*, 2008, 1 (59), p. 24–53.
23. KLIMKA, A. *Nusikaltimų kvalifikavimas*. Vilnius, 1970.

24. LELENTAL, S. *Wykład prawa karnego wykonawczego z elementami polityki kryminalnej*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1996.
 25. MESONIENĖ, S. Penitencinės sistemos teisinės raidos perspektyvos Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 2009, 3 (117), p. 197–216.
 26. MIKELĖNAS, V. (et al). *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.
 27. MIKUCKIENĖ, V. Bankroto proceso samprata. *Jurisprudencija*, 2008, 7 (109), p. 30–38.
 28. PAUŽAITĖ, R. Turto konfiskavimo teisinės prigimties problemos. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2007, 8 (98), p. 20–28.
 29. PAVILONIS, V.; BIELIŪNAS, E. *Nusikaltimų kvalifikavimas esant jų daugumai ir baudžiamosios teisės normų konkurencijai*. Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1984.
 30. PIESLIAKAS, V. Turto konfiskavimas Vakarų valstybių baudžiamojoje teisėje. Vilnius: *Teisės problemos*, 1994, nr. 3, p. 39–47.
 31. SINKEVIČIUS, V. Konstitucinių įstatymų samprata: teoriniai aspektai. Vilnius: *Jurisprudencija*, 2008, 2 (104), p. 28–38.
 32. PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009.
 33. VAIČAITIS, V. *Konstitucinių įstatymų fenomenas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
- Teismų praktika**
34. Europos žmogaus teisių teismo nutarimas dėl Deivio Ganusausko pareiškimo Nr. 47922/99 prieš Lietuvą priimtino [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/lt/tarpt-bendr/tarpt-teism-inst-spr/eztt-nutarimai/>>
 35. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“. *Valstybės žinios*, 2004, nr. 181-6708.
 36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2010 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-6/2010.
 37. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-324-350-2011.
 38. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-973-168-2011.
 39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. liepos 1 d. konsultacija Nr. B3-260.
- Travaux préparatoires**
40. Konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinio įstatymo projektas. Numeris: XP-1558A. 2006-10-18 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=284641&p_query=&p_tr2=2>
 41. Konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinio įstatymo projektas. Numeris: XP-1558(2A(2)). 2009-10-01. Projektas priimtas 2012-03-15 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=353781&p_query=&p_tr2=2>
- Kita**
42. Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo projekto aiškinamasis raštas. Numeris: XIP-1892. 2010-04-07 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=368962>
 43. Lietuvos Respublikos Seimo Kanceliarijos Teisės departamento išvada Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinio įstatymo projektui Nr. XP-1558A [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=288183&p_query=&p_tr2=2>
 44. Pagrindinio komiteto išvada Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo projektui. Numeris: XIP-1892(2). 2011-12-13 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=414061>

THE APPLICATION OF MEASURES OF PENAL EFFECT IN THE CASES OF SUSPENDED SENTENCE

Justyna Levon

S u m m a r y

The article analyzes problematic aspects of non-compliance with the measures of penal effect applied as a part of a suspended sentence.

The first part deals with a discussion of the current legal regulations on the non-compliance with the measures of penal effect in the context of particular articles of the Criminal Code of the Republic of Lithuania (arts. 74, 75, 243) as well as in the context of the whole Code as a system of norms. First of all, it is assumed that under the provisions of art. 74 and art. 243 a legislator treats failure to comply with the measures of penal effect, applied as a part of a suspended sentence, as a new criminal act (misdemeanour). Consequently the person is a subject to certain coercive measures. On the other hand, a systemic analysis of art. 75 destroys the above-mentioned presumption. After the examination of art. 74, art. 75 and art. 243 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania, the question of the harmony between them and a systemic operation arises. It is argued that art. 74 presents general provisions for the cases of non-compliance with the measures of penal effect while art. 75 regulates only the failure to comply with the measures of penal effect applied

in the cases of suspended sentences. Moreover, such statements can be based on the latest case law.

On 1 July 2012 the Probation Law comes into force. The non-compliance with the measures of penal effect applied as part of suspended sentence institute will be regulated by art. 30 thereof. The second part analyzes possible conflicts and concurrence of norms (in the context of non-compliance with the measures of penal effect) of the Criminal Code of Lithuania and the Probation law, appearing due to the new regulation.

The concluding part of the article touches upon the theoretical issue of non-compliance with the measures of penal effect as a subject of criminal justice. It states that identifying the norm which has to be applied in the cases of non-compliance with the measures of penal effect applied in the cases of suspended sentences (as well as in other cases) technically won't raise any major problems because the rules of solving the concurrence between the norms would be used. On the other hand, the new regulation is essentially wrong because it contradicts the well-established principle of distinction between legal branches, according to the subject matter.

Įteikta 2012 m. balandžio 15 d.

Priimta publikuoti 2012 m. birželio 14 d.